

FRANSA'DAKİ ÜÇÜNCÜ KUŞAK TÜRKLERİN KÜLTÜREL UYUM DURUMLARININ İNCELENMESİ¹

AN INVESTIGATION OF THE ACCULTURATION OF THIRD GENERATION TURKS IN FRANCE

Sevinç AKDOĞAN ÖZTÜRK², Yaprak Türkan TAŞ³

ÖZET: Bu çalışmanın amacı, Türk kökenli göçmen ailelerinin çocukları olan üçüncü kuşak gençlerin miras kültüre karşı tutum ve farkındalıklarını belirlemektir. Bu çerçevede, gençlerin iki dilliliğe ve iki kültürlülüğe bakış açılarını göz önünde bulundurularak, iki kültür arasında kendilerini nasıl konumlandıkları ve miras kültürlerini koruyup koruyamadıkları saptanmaya çalışılmıştır. Çalışmanın yöntemi iki aşamadan oluşmaktadır. Birinci aşamada hazırlanan demografik bilgi formu aracılığıyla katılımcılar hakkında genel bilgi toplanmış, ikinci aşamada ise, nitel araştırma veri toplama yöntemlerinden biri olan görüşme yöntemi kullanılarak verilere ulaşılmıştır. Böylece gençlerin duyguları, düşünceleri ve yaşam biçimleri hakkında daha detaylı bilgi edinilmiştir. Katılımcılar, Paris'te yaşayan ve yaş ortalamaları 23 olan üçüncü kuşak 30 Türk gencinden oluşmaktadır. Elde edilen verilere göre, katılımcıların dilsel ve kültürel boyutta kökenlerini koruma bilincine sahip olmalarının yanı sıra Fransız toplumuna uyum sağladıkları da tespit edilmiştir. Buldukları kültürel ortama uyum sağlamakla birlikte Fransız kültürünün öne geçmesine izin vermeden, iki kültürü bir arada yaşayabildikleri görülmüştür. Okul hayatı ve iş hayatından dolayı katılımcılar büyük ölçüde Fransız dilinde kendilerini geliştirdikleri için, kültürel uyum dolaylı olarak ana dil ve miras kültürü etkilemektedir. Bu bağlamda, kültürel uyum karşısında göçmen dili olarak hâlâ direnen Türk dili ve Türk kültürü için önlemler almak gerektiği düşünülmektedir.

Anahtar sözcükler: Kültürel uyum, Miras kültür, Fransa'da göçmen Türkler, üçüncü kuşak

ABSTRACT: The aim of this study is to determine the attitudes and awareness of the third generation young people who are the children of the immigrant Turkish families towards the heritage culture. In this context, taking the perspectives of those young people on bilingualism and biculturalism into account, it has been attempted to analyze how they position themselves between the two cultures and decide if they can preserve their heritage cultures or not. The method of the research consists of two phases: firstly, general information about the participants was acquired through a questionnaire and then the data of the research were collected by the interview technique, which is one of the qualitative research methods. Thus, detailed information about the feelings, thoughts and lifestyles of the young participants was provided. The sample of the study is composed of 30 third generation Turks with a mean age of 23 living in Paris. According to the data obtained, it has been found out that participants have a sense of preserving their origins at the lingual and cultural level, as well as being integrated into the French society. Without letting the French culture go ahead, the participants seem to be adapting to any cultural setting and living within the two cultures together. Acculturation affects the mother tongue and heritage culture indirectly as the young generation improve themselves largely in French language owing to their school and business lives. In this case, it is argued that some measures have to be taken to preserve Turkish language and Turkish culture which still withstand as an immigrant language against acculturation.

Keywords: Acculturation, Heritage Culture, Immigrant Turks in France, Third Generation.

¹ Bu makale, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsüne bağlı "İki dil, iki kültür: Fransa'da yaşayan üçüncü kuşak Türkler" isimli doktora tez çalışmasından elde edilen verilerin bir kısmı kullanılarak yazılmıştır.

²Okutman, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksekokulu, e-posta: sevincakdogan@gmail.com

³Doç. Dr., Marmara Üniversitesi, Atatürk Eğitim Fakültesi, e-posta: tyucelsin@marmara.edu.tr

1. GİRİŞ

Dünya çapında çok sayıda dilin varlığı, aynı ülke içinde çeşitli dillerin var olması, hatta aynı toplum içinde çeşitli kültürlerin bir arada bulunması bilim insanlarını “çok dillilik” ve “çok kültürlülük” kavramları üzerine daha çok düşünmeye yönlendirmiştir. Çok dillilik, belirli bir coğrafi alanda çeşitli dillerin varlığına işaret eder. Dilsel çeşitlilikten bahsettiğimizde, kültürel çeşitliliğe değinmemek imkânsızdır. Çünkü dil, bir toplumun değerlerini ve geleneklerini temsil eden kültür kavramının ana unsurlarından biridir. Günümüzde, farklı kültürler birbirlerinin değerlerine saygı göstererek bir arada yaşarlar. Kültürlerin bu birlikteliği ve değerlerinin ve geleneklerinin bir toplumda tanınması “çok kültürlülük” kavramıyla açıklanmaktadır.

Bu kavramların ortaya çıkmasında rol oynayan etkenler arasında iletişim ve teknolojiye gelişmeler, küreselleşmenin etkileri, git gide önem kazanan uluslararası ilişkiler ve özellikle göç olayları sıralanabilir. Diller ve kültürler paylaşım ve etkileşim içinde bulunan canlı unsurlardır. Bu etkileşimler ana dil ve miras kültürün korunması gibi sosyal ve dilsel araştırmaların temelinde bulunmaktadır.

Göç, insanların sosyal iletişim bağlamında uyum sağlamasına ve gelişmesine yol açan bir olgudur. Göç edenler farklı kültürlere ait bireylerle ve onların kültürleriyle etkileşimde bulunurlar, bunun sonucunda yeni kültürel oluşumlar meydana gelir.

“Kültürel çeşitlilik, sosyal etik ve adalet anlayışı içinde, katılımcı ve demokratik bir toplum bünyesinde farklı kültürlerin alenen tanınması ve barışçıl bir şekilde var olmasını amaçlamaktadır” (Arfaoui, 2004, s. 265).

Bu çeşitlilik karşısında birey toplumdaki yerini bulmaya çalışmaktadır. Göçmenler gittikleri ülkede, ana dillerini ve miras kültürlerini koruyarak kültürel çeşitliliğin artmasını sağlamaktadırlar. Sadece kültürel değil, politik ve sosyoekonomik bağlamda da ev sahibi toplumun zenginleşmesini de sağlamaktadırlar. Kültürel zenginliğe katkısı dışında, ana dil ve miras kültürün korunması bireyin kişiliğinin oluşması açısından da önem teşkil etmektedir. Her bireyin kimliğini ve öz saygısını geliştirmek için kendi dilini edinme ve miras kültüründe yetişme hakkı vardır. Bu anlamda, ana dil ve miras kültür aktarımı konusunda ebeveynler duyarlı olmaya çalışmaktadır.

“Göçmenlerin çocuklarına hitap etmek için kullandıkları dil birtakım gerekliliklere cevap vermektedir. Duygusal niteliği nedeniyle kullanılan dil, ortak bir tarihe bağlılığı ve şüphesiz o dili iletme arzusunun yansıması” (Tribalat, 1996, s.201).

Bireyler ile anadil arasında genellikle duygusal bir bağ bulunmaktadır ve bu nedenle anadil bireylerin hayatında önemli bir yer tutmaktadır. Fakat bazı göçmen aileleri çocuklarıyla ana dilde konuşmamanın, göç edilen ülkenin dilini daha kolay benimsemelerine ve böylece topluma uyum sağlamalarının kolaylaşacağını düşünmektedir. Oysa, yapılan son araştırmalarda (Nocus ve diğ., 2014 ; Hamurcu, 2015) bu durumun aksine, evde konuşulan dilin, ikinci dilin edinilmesinde olumsuz etki yaratmadığı iddia edilmektedir.

Bu çalışmada, göçmenlik durumunda çok dilli ve çok kültürlü ortamda yaşayan üçüncü kuşak Türklerin anadil ve miras kültürünün korunması ve aktarılması konusunda görüşleri alınmak istemiştir. Böylece, hem göçmen ailelerinin çocuklarına dilsel ve kültürel öğeleri aktarma konusunda hedeflerine ulaşıp ulaşamadıkları hem de geleceğin ebeveynleri olacak olan bu gençlerin kökenlerine sahip çıkma konusunda niyetli olup olmadıkları saptanmaya çalışılmıştır. Sonuç olarak, yurtdışında yaşayan Türklerin, Türkçeyi ve Türk kültürünü yaşatması ve koruması konusunda önerilerde bulunulmuştur.

1.1. Kültürel Uyum (Acculturation), Göçmenliğin Temel Olgusu

Başka ülkelere yerleşen göçmenler doğal olarak kültürel ve dilsel değişimler yaşamaktadırlar. Bu durumun nedeni, etkileşim halinde olan dillerin ve kültürlerin birbirlerini etkilemelerinden kaynaklanmaktadır.

“Kültürel uyum (acculturation), iki kültürün temas halinde olduğu ve birbirleriyle etkileşime girdiği ve tepki verdiği süreçlerin incelenmesidir” (Bastide, 2016, s.1).

Başka bir deyişle, kültürel uyum iki farklı kültüre sahip grubunun sürekli temasından kaynaklanan bir dizi olgudur. Bu temas, bu iki gruptan birinin veya her ikisinin temel kültürel öğelerinde değişikliklere yol açmaktadır. Kültürlerarası etkileşim arttıkça, göç edilen ülkenin bazı kültürel özellikleri miras kültüre kademeli olarak uyum sağlayabilmekte ve bu durum kültürel asimilasyona yol açabilmekte ya da tam tersine, bu özelliklerin reddedildiği de görülmektedir. Yeni bir kültürle karşı karşıya kalan bireyler, tanımadıkları bu kültüre karşı olumsuz bir tutum sergileyebilir ve miras kültürlerini kaybetme tehdidi karşısında onu korumak için harekete geçebilirler.

Göçmenlerin bir topluma gerçek anlamda uyum sağlayabilmeleri için, yaşadıkları bu toplumda ana dillerine ve miras kültürlerine değer verilmelidir; çünkü göçen bireyler için vatani dışındaki bir ülkeye yerleşmek, bir kaybolma ve vazgeçilme duygusuna kapılmaya yol açabilmektedir.

Birinci kuşak Türk göçmenler için kültürlerini koruyup yaşatmak şimdiki kuşaklara göre daha kolaydır, çünkü onlar, göç edilen ülkenin kültürüyle çok daha az etkileşim içinde olmuşlardır. Ayrıca, kendi içlerine kapanma özelliğine sahip olan bir toplum olup aynı zamanda geleneksel değerleri kendi içinde yaşamışlardır. İkinci ve üçüncü kuşak için bu durum farklılık göstermektedir, özellikle göç edilen ülkede doğan çocuklar doğrudan kendilerini iki kültürün ortasında bulmaktadırlar. Bu nedenle, ana dilin ve miras kültürün aktarılmasında ailelere önemli görev düşmektedir. Ana dil ve miras kültürle yeterince güçlü bağlar kurulmazsa, kuşaklararası değerler kaybedilebilir ve bu durum kökenlerin yok olmasına kadar gidebilir.

Kültürel uyum bireyleri iki yönden etkilemektedir. Kimlik oluşumunda hem yaratıcı hem de yıkıcı etkileri vardır. Yaratıcı özellikten kasıt, bireye yeni değerler, yeni normlar ve davranışlar kazandırabilmesidir. Bireyler istedikleri yaşam tarzını benimsemek, sosyal aktivitelerini değiştirmek gibi davranışlarda bulunabilirler. Kültürel uyumun yıkıcı etkileri ise, miras kültürün özelliklerinin ev sahibi kültürün özelliklerine çok zıt düştüğü durumlarda ortaya çıkmaktadır. Bu durumun sonucu olarak bireylerarası çatışmalar ortaya çıkmaktadır.

Aslında kültürel uyum tek yönlü bir olgu değildir fakat ev sahibi toplum kültürünü üstün kılar ve dayatmaya çalışırsa kültürel uyum tek yönlü duruma gelir. Başta da belirtildiği gibi, kültürel uyum iki kültürün etkileşimiyle ortaya çıkar ve bireyin psikolojik uyumuna ve kişisel değişimine dayanır. Bu değişim sadece göç edenlerde değil, ev sahibi toplumlarda da karşılıklı etkileşimden dolayı meydana gelir.

1.2. Kültürel Uyum Stratejileri (Berry Modeli)

İki kültürün etkileşimi sonucu ortaya çıkan kültürel uyum olgusu, bireyin psikolojik uyumu ile ilgilidir. Kısacası, kültürel uyum kişisel bir değişimdir. Bulduğu yeni çevreye uyum sağlamaya çalışan göçmen, farklı şekillerde davranmaya başlayacaktır ve böylece kültürel uyum süreci de başlamış olacaktır. Her ne kadar kişisel bir değişim diye bahsedilse de, bir etkileşim söz konusu olduğu için bu süreçte ev sahibi toplum da değişime uğramaktadır.

Psikoloji ve sosyoloji alanlarında yapılmış olan çalışmalarda (Berry, 1980, 1997; Phinney, 1990 & Ward, 2013) göçmenlerin psikolojik ve sosyokültürel entegrasyonlarının temelinde iki boyut ortaya koyulmaktadır. Birinci boyut, kimlik ve miras kültürün korunmasına verilen değer, ikincisi ise ev sahibi toplumdaki bireylerle iletişimde olmak ve ev sahibi topluma aktif olarak

katılmaktır. Berry (1997)'ye göre bu iki boyut, kültürel uyum olgusu içinde dört sosyolojik fenomene yol açabilir; bütünleşme, asimilasyon, ayrılma ve marjinalleşme.

1.2.1 Entegrasyon Stratejisi

1980'lerde kullanılmaya başlayan entegrasyon terimi, bir toplumun bütünlüğünü ve bireylerin onunla olan ilişkisini ifade eder ve ikisi arasında karşılıklı bir bağlantı kurar. Bir topluma gerçek anlamda uyum sağlayabilmek için her bireyin ortak bir bilince sahip olması, kendilerini ortak hedeflere adanması ve toplumun diğer üyeleri ile etkileşime girmesi gerekir. Çünkü uyum süreci, aidiyet duygusu ve ev sahibi toplumun değerlerini paylaşma arzusu gibi öznel bileşenlerden oluşur.

Birinci kuşak Türk göçmenler için ev sahibi topluma uyum sağlayabilmek yeni nesillere göre daha zordu. Bunun nedeni ise, onların sadece para kazanıp biriktirmeyi ve bir süre sonra vatanlarına geri dönmeyi amaçlıyor olmalarıydı. Birinci neslin çoğunluğu işçilerden oluştuğu için iletişim ihtiyaçları sınırlıydı. Öte yandan, son kuşaklar ev sahibi ülkede okula gidiyorlar ve ebeveynleri onları bir iş ve daha yüksek bir sosyal statüye sahip olmaları için destekliyorlar. Okullar sosyalleşmenin ve entegrasyonun yaşanacağı ilk yer olduğu için önemli bir rol oynamaktadır.

“Okulun göçmenlerin entegrasyon sürecindeki yeri, kazandırdıkları ve günlük hayatta yaptıklarıyla bağlantılı olarak oldukça özeldir. Doğrudan veya dolaylı olarak okul, bütün çocuklara, dışlanmış olanların hepsine hitap eder ve burada amaç özellikle dilin edinilmesine yöneliktir. Okulun rolü, ulusal dil aracılığıyla, vatandaşlardan politik bir topluluk oluşturan ortak bir kültürel miras kazandırmaktır” (Bogenç Demirel & Bilir Ataseven, 2008, s. 19).

Fransa'nın yoğun entegrasyon politikası ve erken okullaşma gibi iyi bir sonuca ulaşmak için uygulanan sistem, göçmenlerin çocuklarını yüksek seviyeli frankofonlar haline getiriyor. Fakat Lüdi'ye göre, göçmenlerin Fransız toplumuna gerçekten uyum sağlaması, ana diline ve miras kültürlerine verilecek değere bağlıdır (2003, s.69). Bütün çocuklar ve göçmen aileler iki dillilik olgusu içinde eşit değildirlere. Almanca, İtalyanca ve İspanyolca gibi dünya dilleri arasında daha fazla kabul gören bir anadile sahip olan bireyler, dillerine verilen değerden dolayı onu kullanmakta ve sahip çıkmaktadırlar. Çünkü bunu bir zenginlik olarak görmektedirler. Oysa daha az kabul gören, bulunulan ülkeye göre geçerliliği daha az olan bir ana dile sahip olan bireyler çocuklarının uyum sürecini hızlandırmak gerekçesiyle anadillerini yok sayabilmektedirler.

1.2.2 Asimilasyon Stratejisi

Asimilasyon kavramı kısaca bir azınlığın bir grup içinde erimesini ifade etmektedir. Ulusal köken ile ilgili özellikler toplumda zamanla azalmakta ve ortadan kalkmaktadır. Göçmenlerin de toplumda var olabilmeleri için ana dil ve miras kültürlerinden vazgeçmeleri gerekmektedir. Grange'ın da belirttiği gibi, asimilasyon:

“Radikal bir emilim, bir tür sosyal sindirimdir. Orijinal kimlik tamamen kaybolmaktadır” (Grange, 2005, s.42).

Göçmenlerin dilsel ve kültürel farklılıkları ev sahibi ülkenin bütünlüğünü tehdit eden bir sorun olarak görülmeseydi getirdikleri entelektüel ve kültürel kaynakları kavramak daha kolay olurdu.

Fransa, göçmenler için uyguladığı bir asimilasyon politikasına sahiptir. Bu politikaya göre, göçmenlere sadece ev sahibi ülkenin dili öğretilir ve ana dil kullanımı engellenir. Ve bu durum Fransız politikasında önemli bir rol oynamaktadır.

“‘Asimilasyon’ büyük ölçüde ‘reddetme’ ile aynı durumdur, çünkü iki davranışın amacı da ‘problemi’ yok etmektir” (Cummins, 2001, s.16).

Kısacası göçmenlerden kültürlerinden vazgeçmeleri ve ev sahibi kültürün özelliklerini benimsemeleri istenmektedir. Türkiye kökenli göçmenlere baktığımızda böyle bir durum söz konusu olmadığı görülmüştür. Türkler bugün hâlâ kökenlerine olan bağlılıkları ile tanınmaktadırlar. Fransa'da en az asimile olanlar olarak görülmektedirler. Birinci kuşak Türkler, güçlü kimlik bilinçlerinden dolayı Fransa'ya yerleşmeyi bir asimilasyon durumuna çevirmek istemiyorlardı. Üstelik Türkler kalıcı bir kültürleşmeden kaçınmak için kendilerini ailevi, geleneksel ve ulusal kimlikleri aracılığıyla korumaya önem vermekteydiler.

1.2.3. Ayrılma Stratejisi

Ayrılma yönelimi, göçmen için bir yandan kültürel mirasını tüm yönleriyle korumak, ev sahibi topluma etkileşime ve değişimlere açık olmamak, ayrıca ev sahibi toplumun kültürünü görmezden gelmektir. Kısaca ifade edilecek olursa, ayrılma, kişinin kökenine güçlü bağlanması ve ev sahibi topluma katılımın çok az olması anlamına gelmektedir. Bir birey kültürel kimliğin çok önemli olduğunu düşünür ve genellikle toplumla etkileşimden kaçınırsa, ayrılma onun için ideal bir strateji haline gelir.

Kültürel uyum dinamik bir süreçtir ve birey bu süreç içinde stratejileri keşfedebilmekte ve hangisinin faydalı olacağına karar verebilmektedir. Bu tercihlerde kuşaklararası farklılık olacağı aşikârdır. Berry (2006)'ye göre, kültürel uyum stratejileri bireyler, gruplar ya da toplumlararası değişim gösterebilmektedir, hatta bu değişim, ilişki kuran iki grubun stratejileri arasındaki etkileşimden dolayı da gerçekleşebilmektedir.

Kültürlerini korumak isteyenler için ayrılma stratejisi entegrasyon stratejisine kıyasla daha az avantajlıdır ve sosyal uyumun gerçekleşmesinde entegrasyonun daha faydalı olduğu düşünülmektedir (Navas ve diğ.,2005). Entegrasyon stratejisinde topluma aktif bir şekilde katılım söz konusudur. Bu katılımı dilsel, ekonomik ve yaşanılan yere aidiyet duygusu gibi faktörler etkilemekte ve entegrasyon sürecini hızlandırmaktadır. Bununla birlikte, ayrılma stratejisinde bireyle ev sahibi toplum arasında bir kopukluk mevcuttur.

1.2.4 Marjinalleşme Stratejisi

Miras kültürünü korumak isteyen fakat göç ettiği ortamla ilişki kurmaya değer vermeyen kişileri betimleyen ayrılma stratejisinin aksine, marjinalleşme her iki kültür için çok az ilgilenenleri ya da hiç ilgilenmeyenleri betimler (Berry, 1997). Kısacası marjinalleşme, ev sahibi ülke kültürünün reddedilmesini ima eder. Bu stratejiye göre bireylerin kökenleriyle ve ev sahibi ülkeyle güçlü bir bağı bulunmaz. Göçmen, kişisel bir kaybolma hissini etkisiyle ev sahibi topluluğa aktif olarak katılmaz.

Tribalat (2002)'ya göre Türk kökenli göçmenler asimilasyona karşı direnmektedir ve bu durumun onlar için bir şanssızlık olduğunu savunmaktadır. Türklerin asimilasyona direnmesi onların gettolaşmaya ve kültürel etkileşimden mahrum kalmaya ittiğini söylemektedir. Tribalat'nın asimilasyon savunucularının başında yer aldığını belirtmek gerekir. Ona göre bir bireyin topluma tek uyum şekli asimilasyondur.

Genelde entegrasyon stratejisinde başarılı olamayanlar marjinalleşme sendromuna girer. Bir birey toplum tarafından kabul görmez ve dışlanırsa zaman içerisinde yaşadığı topluma karşı güvenini kaybeder. Bunun sonucunda duyarsızlaşır ve ev sahibi toplum ile iletişime geçmeyi reddeder. Marjinalleşme, diğer stratejilerle kıyaslandığında en az karşılaşılan strateji olduğu söylenebilir.

2. YÖNTEM

2.1. Araştırma deseni:

Yurt dışında yaşayan Türk gençlerinin ana diline ve miras kültüre karşı duygu ve düşüncelerini, dilsel ve kültürel alışkanlıklarını başka bir deyişle, kültürel uyumun etkisinde olup olmadıklarını belirlemek için, bu çalışma nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması olarak tasarlanmıştır. Bu araştırma sosyal bir aktör davranışını tanımayı, anlamayı, tanımlamayı ve değerlendirmeyi amaçlamaktadır. İhtiyaçları belirlemek, bir karar vermek, performansı geliştirmek, bir fenomeni çerçevelemek vs. istenildiğinde genellikle nitel araştırma kullanılır. Durum çalışması ise, belirli bir durumu derinlemesine incelemeyi ve yalnızca istatistiksel sonuçlardan oluşan anketlere göre daha gerçekçi cevaplara ulaşmayı mümkün kılar. Yin'e göre ;“Durum çalışması, güncel bir olguyu kendi yaşam çerçevesi içinde çalışan, olgu ve içinde bulunduğu içerik arasındaki sınırlarının kesin hatlarıyla belirgin olmadığı ve birden fazla kanıt veya veri kaynağının mevcut olduğu durumlarda kullanılan, görgül bir araştırma yöntemidir” (1984: 23'ten akt.: Yıldırım ve Şimşek, 2013: 313).

2.2. Çalışma grubu

Katılımcıların seçimi amaçlı örneklem ile gerçekleştirilmiştir. Çalışma, Fransa'da yaşayan Türk kökenli göçmenlerin çocukları olan 18- 30 yaş arasındaki gençlerle yürütülmüştür. Yaş aralığının 18 yaş ile başlaması bu yaştaki bireylerin reşit olup artık yetişkin olarak kabul edilmeleri, düşünce ve yorumlarını rahatça ifade edebilmeleridir. Ayrıca, yaş aralığının üçüncü kuşağa denk gelmesi de çalışma için bir başka gerekliliktir.

Katılımcı grubunu oluşturmak için araştırmacının tanıdığı Paris'te yaşayan Türk aileler ile iletişime geçilmiş, daha sonra kartopu yöntemi kullanılarak 30 katılımcıya ulaşılmıştır. Yaş ortalaması 23 olan katılımcıların 13'ü öğrencidir, 17'si ise çalışmaktadır. Tüm katılımcılar Fransa doğumludur.

2.2. Veri Toplama Süreci

Veriler, Fransa'nın Paris şehrinde toplanmıştır. Paris, çok dilliliğin ve çok kültürlülüğün mevcut olduğu metropol bir şehir olduğu ve ayrıca çok sayıda Türk göçmen barındırdığı için seçilmiştir. Veriler 2016 yılı eylül ve aralık ayları arasında toplanmıştır.

Görüşmeler, katılımcının dil seçimiyle başlamış, Fransızca ya da Türkçe yapılmış ve her biri ortalama 20 dakika sürmüştür. Ayrıca, kayıt öncesi ve sonrasında yapılan daha rahat ve samimi bir ortamda gelişen sohbetlerde elde edilen bilgiler verilerin zenginleşmesine katkı sağlamıştır.

2.2.1. Veri Toplama Araçları

Veri toplama aracı iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde demografik bilgi formu kullanarak; 1) katılımcılar hakkında genel bilgiler (yaş, cinsiyet, doğum yeri vb.), 2) Türkiye ile bağlarını belirleyebilmek için katılımcıların Türkiye'ye gitme sıklığı ve süresi, 3) bulunulan ortama ve kişilere göre hangi dillerin konuşulduğu, 4) katılımcıların ana dili ve ikinci dilde dört beceriye yönelik öz değerlendirmeleri ve son olarak hangi dilde televizyon izledikleri tespit edilmiştir. Bu form, katılımcıların günlük hayattaki dilsel ve kültürel alışkanlıklarının daha iyi anlaşılmasını sağlamıştır. Her bir katılımcıya görüşme öncesi demografik form dağıtılmış ve katılımcılar formu, 5 ila 10 dakika arasında cevaplandırmışlardır.

İkinci bölüm ise temel bulguları elde etmek amacıyla, yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Özellikle yarı yapılandırılmış görüşmelerde soruların belirli temalara göre önceden hazırlanması ve araştırmacının elinde görüşme protokolünün bulunması araştırmacı için kolaylık sağlamaktadır. Çalışmada görüşme protokolü, ana dili ve ikinci dil, kültür ve son olarak iki dillilik olmak üzere üç bölümden oluşmaktadır. Sorular Akıncı (2009) ve Thamin (2007)

çalışmalarından esinlenerek belirlenmiştir. Görüşme Fransızca ve Türkçe olmak üzere iki dilde hazırlanmış ve katılımcılara seçim hakkı sunulmuştur. Her bir görüşme gönüllülük esasına dayanarak kayıt altına alınmıştır.

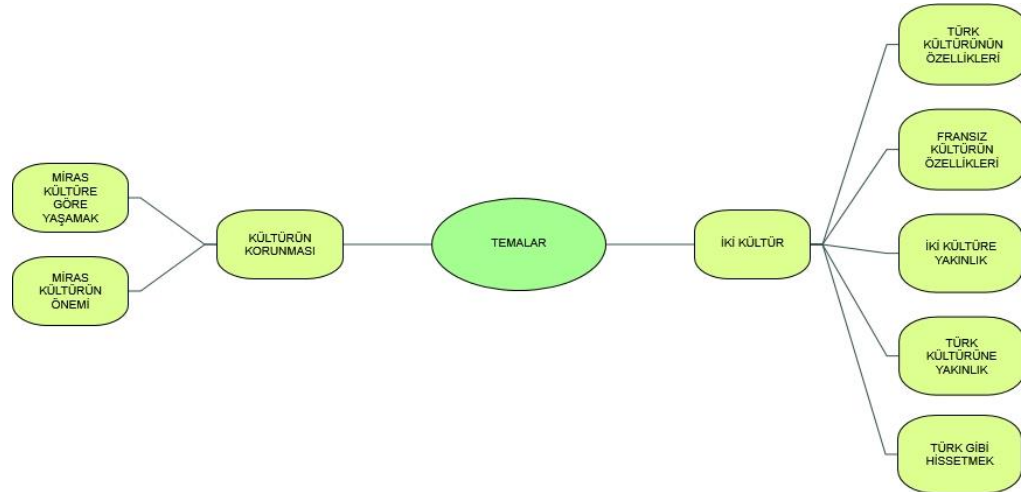
Görüşme tekniği aracılığıyla katılımcılar duygu ve düşüncelerini derinlemesine, deneyimlerini de samimi bir şekilde aktarmışlardır.

2.3. Verilerin analizi

Verilerin analizi, görüşme kayıtlarının kâğıda aktarılmasıyla başlamıştır. Her görüşme, katılımcıların anonim kalmasını sağlamak amacıyla kodlama sistemi kullanılarak E-1, E-2, vs. olarak ifade edilmiştir. Transkripsiyon, analizin bir parçası olmakla birlikte analiz sürecinde atılması gereken ilk adımdır. Görüşmelerin daha çok zenginleşmesi ve daha kolay yorumlanması için görüşmeler transkript edilirken sadece söylenen kelimeler değil, aynı zamanda sessizlikler, tereddütler, tutumlar vb. de yazıldı.

Görüşmeler içerik analizi ile incelenmiştir. Görüşmelerde verilen cevaplar sonucunda temalar oluşturulmuş ve her biri için anahtar kelimeler belirlenip sınıflandırılmıştır.

Verilerin kodlanmasında ve temalara ayrıştırılmasında NVİVO 11 programından yararlanılmıştır. Bu yazılım nitel araştırma yöntemlerini destekler ve verileri yönetip organize etmek için kolaylık sağlar.

3. BULGULAR

Bu bölümde miras kültürün korunmasını ve iki kültür arası gençlerin kendilerini nasıl konumlandıklarını saptamak amacıyla sorulan sorular sonunda elde edilen veriler sunulacaktır.

3.1. Türk Kültürünü Yaşatmak

Fransa'da yaşayan üçüncü kuşak Türk gençlerine, Türk kültürüne göre yaşayıp yaşamadıkları sorulduğunda, bütün katılımcılar Türk kültürüne göre yaşamaya çalıştıklarını belirtmişlerdir. Çoğu, Türk kültürünün onlar için doğal olarak gelişen bir yaşam şekli olduğunu çünkü doğdukları günden itibaren aile ortamında bu kültürle yetiştirildiklerini ifade etmişlerdir. Kimi katılımcılar sosyal ortama uyum sağlamaları gerektiğinden, bazı alışkanlıklarını yavaş yavaş kaybettiklerini vurgulamıştır.

Bir ülkede yaşıyorsak o ülkenin kurallarına uyum sağlamamız lazım. Tabii ki Türk gibi yaşıyoruz ama ortama göre de adapte olamamız gerekir. Böyle olunca şartlardan dolayı bazı alışkanlıklarımızı yitirebiliyoruz. (E-14)

Katılımcıların çoğunun ebeveynlerinin Türkiye’de doğmuş ve Türk kültürüyle yetişmiş olmaları sebebiyle bu kültür aile ortamında yoğun bir şekilde yaşatılmaktadır. Ancak, geleceğin ebeveynleri olan gençler, Fransız kültürüyle daha çok etkileşimde oldukları için Türk kültürünü yaşatma çabalarının olumsuz yönde etkilenebileceğini düşünmektedirler.

Görüşmelerde alınan cevaplar doğrultusunda, gençlerin Türk kültürünü reddetmek istemedikleri fakat yaşadıkları ortamdan dolayı miras kültürü yaşatmanın çok kolay olmadığı anlaşılmaktadır. Katılımcılarımızdan biri durumu aşağıdaki gibi özetlemektedir:

“Kolay değil. Mesela kurban bayramı, bayramlar eskisi gibi değil. Anne-babalarımız sıkça görüşürlerdi. Açık olmak gerekirse, bence 10-15 yıl sonra kimse Türkçe konuşmayacak, kimse bayram kutlamayacak, Noel kutlayacak. Fransız gibi yaşayacaklar. Bu felaket bir durum olur. Bu yüzden kültürümü korumaya çalışıyorum. Ne yazık ki koruyamıyoruz. İmkânsız çünkü insanlardan çok etkileniyoruz burada. Onlar gibi yapmak zorundayız” (E.18).

“Bir yaşam tarzı içindeyiz ve fazla düşünmeden bu yaşam tarzına adapte oluyoruz. Türkiye’den geldikleri için Türk yönleri Fransız yönlerine göre daha ağır basmaktadır. Bizim çocuklarımızda durum nasıl olur bilinmez” (E.11).

3.2. Miras Kültürü Korumanın Önemi

Miras kültürün korunmasının önemli olup olmadığı sorusu yöneltildiğinde istinasız tüm gençlerin cevabı ‘evet’ olmuştur. Verilen cevaplar sonucunda gençlerin değerlerini korumayı ve aktarmayı bir sorumluluk olarak gördükleri anlaşılmaktadır. Bazı açıklamalarda 4 numaralı katılımcının belirttiği gibi miras kültürün korunması önemli çünkü Türk kültüründen kendini soyutlarsa ve tamamen Fransız olursa, kişiliğini kaybedeceğini düşünmektedir. Diğer bir katılımcı da aynı düşüncüyü aşağıdaki şekilde ifade etmektedir;

“Nereden geldiğimizi unutmamalıyız çünkü kökenlerimizi kişiliğimizi oluşturmaktadır ve bu benim için önemlidir” (E-20).

Bu genç, sadece Türklerin değil, farklı kökenlere sahip herkesin miras kültüründen kendilerini soyutlamadan ev sahibi topluma uyum sağlamaları gerektiğini söylemektedir. Ve artık üçüncü kuşak Türkler olarak Fransa’da Türk kültürünün daha çok geliştirilmesinin güzel olacağını ifade etmektedir. Bunun nedenini de aşağıdaki gibi belirtmektedir:

“Ne yazık ki, zamanla Türk kültürünün azalacağını hissediyorum” (E-19)

Gençlerin miras kültürlerine sahip çıkmamaları sonucunda gelecekte yok olabileceği konusunda bilinçli olmaları Türk kültürünün korunması ve aktarılmasında önem taşımaktadır. Üçüncü kuşak Türkler için kökenlerine ve değerlerine yönelik aidiyet duygularının hâlâ güçlü olduğu söylenebilmektedir.

Miras kültürü koruma konusunda gençlerin olumlu düşüncelere sahip oldukları görülmektedir. Ancak ev sahibi toplumda mevcut şartlardan dolayı hedeflerine ulaşmakta zorlandıkları ve bununla beraber değerlerin onlara aktarıldığı gibi aktarılamayacağını farkında oldukları anlaşılmaktadır.

3.3. Gelecek Nesillere Türkçe Öğretimi

Kültürün ana unsurlarından biri olan dilin korunması ve nesilden nesile aktarılması özellikle yurtdışında yaşayan Türklerin sahip olması gereken bir unsurdur. Bu bağlamda, katılımcılara Türkçeyi çocuklarına aktarmak isteyip istemedikleri soruldu ve hepsinden olumlu cevap alındı. Bu aktarımı, kendi öğrendikleri şekilde evde Türkçe konuşarak

gerçekleştirebileceklerini ifade ettiler. Katılımcıların bazıları Türkçe dil seviyelerinden dolayı bu yöntemin yeterli olmayacağını ve Türkçe derslerle desteklenmesi gerektiğini düşünmektedir. Ayrıca, bu sürecin desteklenmesinde büyükanne ve büyükbabanın varlığı, Türkçe televizyon kanalları ve Türkiye'ye yapılacak seyahatler önemli rol oynamaktadır.

Üçüncü kuşak Türk gençleri, çocukların Fransızca'yı okulda öğrenecek olmalarından dolayı evde Türkçe konuşarak dili edinmelerini tercih etmekte, bununla birlikte aktaracakları Türkçe'nin zayıf olduğunu da eklemektedirler. Daha önce belirtildiği üzere, anadil ve miras kültürü aktarmada olumlu düşüncelere sahip gençler bu sürecin uygulamasında zorlanacaklarının da bilincindedir. Araştırmaya göre, üçüncü kuşak Türk gençleri Türkçeyi özellikle ev ortamında anne ve babaları ile sıkça konuşmaktalar. Kardeş veya arkadaşlar ile görüşüldüğünde genellikle ya sadece Fransızca konuşmakta ya da her iki dil bir arada kullanılmaktadır.

Elde edilen bulgulara göre, genel olarak, katılımcılar Türk dilini kullanma becerileri iyi olsun ya da olmasın, çocuklarıyla mümkün olduğu kadar aile ortamında Türkçe konuşmaya çalışarak bu dili öğretebileceklerini ifade etmektedirler. Ancak katılımcılardan biri, çocuklarıyla Türkçe konuşma niyetinde olmadığını çünkü onun için düşünce dilinin ve kendini en iyi ifade edebildiği dilin Türkçe değil Fransızca olduğunu söylemektedir. Ne yazık ki, bu şekilde düşüncelerin artması kuşaklararası dil ve kültür aktarımının sağlıklı bir şekilde gerçekleştirilmesini engelleyebileceği düşünülmektedir.

Çalışmamızdaki 30 katılımcıdan sadece birinin kendisinin Türkçe konuşamayacağını çünkü 'düşünme dilinin' başka bir deyişle kendini ifade ettiği, duygularını yansıtabildiği dilin Türkçe olmadığını; ancak çocuklarının bu dili büyükanne ve büyükbabalarıyla konuşarak geliştirebileceklerini ifade etmektedir. Bu tür düşünceye sahip gençlerin sayısının artmasının gelecekte ana dilin ve miras kültürünün aktarımını olumsuz yönde etkileyebileceği kaçınılmaz bir gerçektir.

3.4. İki Kültür Arasındaki Gençler

Fransa'da yaşayan Türk gençlerinin mevcut durumu, iki kültürün etkileşimi içinde olmak ve iki farklı düşünce yapısı ile iki yaşam tarzının ortasında bulunmak şeklinde açıklanabilir. Görüşme sorularının bir diğeri ise iki kültürün etkileşimi içinde bulunan gençlerin kendilerini hangi kültüre daha yakın hissettikleri konusundaydı.

Katılımcılardan 25'i kendilerini Türk kültürüne daha yakın hissettiklerini, dördü Türk kültürüne yakın hissettikleri kadar Fransız kültürüne de yakın hissettiklerini ve bir katılımcı da kendini Fransız kültürüne daha yakın hissettiğini belirtmiştir.

"Daha çok Fransız kültürüne yakın hissediyorum. Aslında, dışarda iken Fransız evde iken Türk. Ama kişilere göre değişiklik gösteriyor tabii ki. Mesela kendimi... İlerde Türkiye'de yaşadığımı düşünmüyorum. Eğitim için belki olabilir ama... Şu an annemle babam Türkiye'ye taşınacağız dese çok çok zor olur benim için" (E- 9).

İki kültüre de yakın hisseden gençler, kendilerinin tam olarak tek bir kültüre uyum sağlayamadıkları ve iki kültürden de izler taşıdıklarını belirttiler.

"En zor soru... Çünkü ne... Aslında iki kültürün de tam anlamıyla içinde bulunmaktayız ve bence bu durumda bizi farklı kılıyor. Fransız kültürüyle Türk kültürü bana göre çok zıt kültürler. Ve iki zıt kutuptan, biraz ondan biraz bunda alınca... Sonuçta biraz... Her zaman kolay değil... Kültürel bir karışım" (E-4).

Katılımcılardan biri, kendini Fransız kültürüne düşünce yapısı olarak daha yakın hissetse de, Türk kökenlerini unutmadığını, bu kültürün onun bir parçası olduğunu ve Türkiye ile güçlü bir duygusal bağı olduğunu ifade etmektedir. Bu duygusal bağ ve aidiyet duygusu Türk gençlerin çoğunda görülmektedir.

Türk dilinin korunması gibi Türk kültürün korunması da ailelerin yaşam tarzı ve tutumlarına bağlı bir durumdur. Aile ortamında miras kültürün yerini koruması çocuğun bu kültürle büyümesi ve bu kültürü içselleştirmesi anlamına gelmektedir.

“Aileden böyle gördük... Şimdi evliyim... Çocuklarım içinde böyle devam edecek” (E- 3).

Gençler kendilerini Türk kültürüne daha yakın hissetseler de Fransız kültürünün etkilerini inkâr edemeyeceklerini belirtmektedirler.

“Otomatik olarak, kendimi Türk kültürüne daha bağlı buluyorum. Ama iş ortamında daha çok Fransız gibi davranıyorum. Çevren seni bu duruma getiriyor. Bu bir uyumdur” (E-19).

Katılımcıların verdiği cevaplar doğrultusunda, Türk kültürüne olan bağlılığın devam etmesi önceki kuşakların kültür aktarımında başarılı olduklarını göstermektedir. Bununla birlikte, Fransız kültürünün yadsınamaz etkisi ile gelecekte kültür aktarımının olumsuz etkileyeceği düşünülmektedir.

4. TARTIŞMA VE SONUÇ

Araştırmaya göre, Fransa’da yaşayan üçüncü kuşak Türklerin kökenlerini inkâr etmek istemediklerinden dolayı asimile olmadıkları, bununla birlikte Fransız toplumuna çok iyi uyum sağladıkları söylenebilmektedir. Berry’nin (Sabatier Et Berry,1994) kültürel uyum teorisine göre entegrasyon yönelimi bireyin miras kültürünü koruma ve aynı zamanda başka bir kültürü edinme isteği ile tanımlanır.

Katılımcıların tümü, miras kültürün korunmasının önemini desteklemektedir ve değerlerini koruma ve aktarma görevini üstlenmektedirler. Çünkü onlara göre diğer kökenlerin azalıp yok olabileceği gibi, eğer yeni nesil Türk dilini ve kültürünü koruma altına almazsa, onlar da yok olma riskiyle karşı karşıya kalabilirler. Üçüncü kuşak Türklerin kökenlerine ve değerlerine olan bağlarının hâlâ güçlü olduğu söylenebilir.

Aile ortamında Türk kültürüyle yoğurulan gençler özellikle okul ve iş hayatında Fransız kültürüyle etkileşimde bulunurlar. Bu durum aslında etkileşimde bulunan iki kültürün bir bireyde toplanması anlamına gelmektedir. Birey her ne kadar kendisini bir kültüre daha yakın hissetse de, diğer kültürün etkisini görmek kaçınılmazdır. Grosjean’a (1993: 39) göre, iki kültür arasında etkileşim öncelikle bireyin içinde gerçekleşir. İki kültürlü bir birey, bu iki kültüre ait özellikleri farklı derecelerde birleştirir ve sentez yapar.

Çalışmaya göre üçüncü kuşak Türklerin çoğu erken yaştan itibaren Türk kültürünün içinde buldukları için kendilerini bu kültüre daha yakın hissetmektedirler. Bu gençler kimlik boyutunda kendilerini Türk, ama Fransa’daki Türkler olarak nitelendirmektedirler. Bunun yanı sıra Fransa’ya karşı olumlu tutumlarını ve duygularını da ifade etmektedirler. Armagnague-Roucher çalışmasında durumu şöyle açıklamaktadır:

“Bu gençler kendilerini ‘Türkiye Türkleri’ veya Fransız olarak nitelendirmiyorlar ama geldikleri ülkeden ve ev sahibi toplumdan bağımsız bir Türk dünyasına ait olmak anlamına gelen ‘Dışarının Türkleri’(Bordeaux’dan, Fransa’dan) olarak nitelendirmektedirler. Bu anlamda gençler ‘muhafazakâr’ ve ebeveynleri tarafından şekillendirilen ahlaki, kimlik ve toplumsal değerlerin, eşitsiz ve modern olarak kabul edilmeyenler dışında, korunmasına önem veriyorlar” (2016: 46).

Cuche ‘e (2016) göre farklı sosyal aidiyetlerinden dolayı, çok kültürlü birey, özgün bir sentez oluşturarak kendi kişisel kimliğini oluşturmaktadır. Üçüncü kuşak Türklerin, aidiyet duygusu içinde kaybolmadıkları, Fransız toplumuna uyum sağladıkları, aile ortamlarında ve çevrelerinde Türk gelenekleri ve alışkanlıkları devam ettiği için kimlik karmaşası yaşamadıkları

rahatlıkla ifade edilebilir. Fransa'da yaşayan Türk gençler için Türk olma gururunu hâlâ taşıdıklarını söylemek mümkündür.

Kökenlerini koruma konusunda olumlu düşüncelere sahip olan Türk gençleri, şartlar gereği bu amaçlarını gerçekleştirmekte zorlandıklarını ifade etmektedirler. Geleceğin ebeveynleri olarak nitelendirdiğimiz bu gençler, çocuklarına dillerini aktarmak istemektedirler; fakat ailelerinin onlara yaptığı gibi sadece aile ortamı ve çevresinde dili konuşarak yeterli seviyeye sahip olmadıkları için başaramayacaklarını ve ek ders gibi desteğe ihtiyaç duyacaklarını belirtmektedirler. Üçüncü kuşak Türklerin Fransız dili, kültürü ve toplumuyla olan etkileşimi birinci kuşağa göre çok daha iyi olduğu için böyle durumlarla karşılaşmaktadır.

“Fransa’da doğmuş ve orada eğitim gören gençlerin ilk nesle kıyasla Fransız toplumuyla ilişkilerinde daha rahat hissettikleri oldukça açıktır” (Irtis-Dabbagh, 2001: 342).

Elli yılı aşkın bir süredir Fransa’da bulunan Türk kökenli göçmenler ve onların torunları entegrasyona kapalı, içe kapanık bir toplum olarak görülmekteydi. Fakat günümüzde tam tersine, üçüncü kuşak Türklerin yansıttığı imaj, kökenlerini koruma bilincine sahip Fransız toplumuna mükemmel bir şekilde uyum sağlamış gençler olmalarıdır. Yukarıda belirtildiği gibi, önceki nesillere kıyasla, yeni nesil aktif olarak topluma ve ev sahibi kültüre uyum sağlayabilmektedir. Fransız kültürü ile etkileşimde olan gençler bu kültürü belli bir ölçüde edinirler. Aynı ölçüde olsun ya da olmasın, gençlerin hayatında her iki kültür de yer almaktadır ve üçüncü kuşak Türkler iki kültür arasında kendilerini nasıl konumlandıklarını bilmektedirler. Çok kültürlü her birey gibi, buldukları ortama uyum sağlayabilmekte ve iki kültürün özelliklerini yerine göre bir arada kullanma yetisine sahip olmaktadır.

Sonuç olarak, Türk gençleri her ne kadar iki kültürün etkisinde olsalar da Fransız kültürünün Türk kültürünün önüne geçmesine izin vermemektedirler. Fakat gelecek kuşaklar için bu durumun sabit kalması konusunda endişeler taşımaktadırlar. Bu yüzden, ana dil ve miras kültür aktarımı konusunda seminerler düzenlenerek mevcut durum ve gelecekte yaşanabileceklerle ilgili yurt dışında yaşayan Türkler bilinçlendirilebilir. Yurt dışında yaşayan Türklerle ilgili araştırma yapan bilim insanları tarafından bu tür çalışmalar yürütülmekte fakat bunların daha çok insana ulaşması için çalışma saatleri ve yoğunlukları göz önünde bulundurularak daha cazip hale getirilmesi gerekir. Ayrıca, Türkiye Dışişleri Bakanlığıyla ortaklaşa projeler yürütülebilir ve çeşitli kültürel etkinlikler düzenlenebilir.

KAYNAKLAR

- Akıncı, M.A. (2009). Fransa’da Türkçenin Anadili ve Yabancı Dil Olarak Eğitimi, in *Yabancılarla Türkçe öğretimi: Politika, Yöntem ve Beceriler*, Yaylı, D. & Bayyurt, Y. (eds), İstanbul, Anı yayınları, 204-222.
- Akıncı, M. A. (2014). Fransa’daki Türk Göçmenlerinin Etnik ve Dinî Kimlik Algıları. *Bilig, Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, 70, 22-58.
- Akıncı, M.A. (2018). Fransa’daki Türk Toplumunun Türkçe ile İlişkisi. [Çevrim-içi: <http://www.perspektif.eu/2018/04/01/fransadaki-turk-toplumunun-turkce-ile-iliskisi/>], Erişim tarihi: 06.04.2018.
- Armagnague-Roucher, M. (2016). *Une jeunesse Turque en France et en Allemagne*. Ed.Le bord de l’eau.
- Arfaoui, H. (2004). *L’immigration, métaphore de la diversité culturelle*, In Barrak, A. & al. *Diversité culturelle et mondialisation*. Editions autrement-Collection Mutation no.233.
- Bastide, R. *Acculturation*. Encyclopædia Universalis. <http://www.universalis.fr/encyclopedie/acculturation>. Erişim tarihi: 09 / 06 / 2016
- Berry, J.W. (1980). *Social and cultural change*. Dans *Handbook of cross-cultural psychology*, publié sous la direction de H.C. Triandis et R. Brislin, volume 5, p.211-279. Boston: Allyn & Bacon.
- Berry, J.W. (1997). Immigration, acculturation and adaptation. *Applied Psychology: An international Review*, 46 (1) : 5-34.

- Berry, J. W. (2006). *Contexts of acculturation*. Sam, D. L. ve Berry, J. W. (Ed.), The Cambridge handbook of acculturation psychology içinde (27-42). Cambridge University Press.
- Bogenç Demirel, E. & Bilir Ataseven, F. (2008). Intégration des immigrés turcs à travers les “médiateurs culturels”. *Synergie Turquie, No.1*, 15-24.
- Cuche, D. (2016). *La notion de culture dans les sciences sociales*. La Découverte (5 ème Ed.), Paris.
- Cummins, J. (2001). La langue maternelle des enfants bilingues. Qu’est-ce qui est important dans leurs études? *Sprogforum*, 19, 15-20.
- Demirkan, M. & Akgün, A. (2017). Kültür(süz)leşme ve dil erozyonu sorunsalı Fransa’daki Türklerin entegrasyon ve dilsel kimlik profilleri. *Turkophone*, 4 (1), 62-75.
- Grange, J. (2005). Que veut dire intégration? Histoire d’une notion. *20 ans de discours sur l’intégration*, 41-47.
- Grosjean, F. (1993). Le bilinguisme et le biculturalisme: essai de définition. *Travaux Neuchâtelois de Linguistique (TRANEL)*, 19, 13-42.
- Irtis-Dabbagh, Z.-V. (2001). *Le processus de la socialisation des jeunes issus de l’immigration turque en France: Etat des lieux, Analyse et Perspectives*. Thèse de doctorat. Université Paris V – René Descartes.
- Hamurcu, B. (2015). *Développement du turc et du français en situation de bilinguisme précoce. Le cas d’enfants d’origine turque scolarisés en maternelle*. Thèse de Doctorat. Université de Rouen.
- Navas, M., Garcia, M.C., Sanchez, J., Rojas, A.J., Pumares, P. and Fernandez, J.S. (2005). Relative acculturation extended model: new contributions with regard to the study of acculturation, *International Journal of Intercultural Relations*, Vol. 29, pp. 21-37.
- Nocus, I., Vernaudo, J. and Paia, M. (2014). *L’école plurilingue en Outre-mer: Apprendre plusieurs langues, plusieurs langues pour apprendre*, Presses universitaires de Rennes, Rennes.
- Lüdi, G., & Py, B. (2003). *Être bilingue*. 3e éd. Berne, Peter Lang.
- Sabatier, C., & Berry, J. W. (1994). Immigration et acculturation. In R. Bourhis & J. P. Leyens (Eds.), *Stéréotypes, discrimination et relations intergroupes* (pp. 261-291). Bruxelles: Mardaga.
- Thamin, N. (2007). *Dynamique des répertoires langagiers et identités plurilingues de sujets en situation de mobilité*. Thèse de Doctorat. Université Stendhal.
- Tribalat, M. (1996). *De l’immigration à l’assimilation. Enquête sur les populations d’origine étrangère en France*. Paris, Éditions La Découverte.
- Tribalat, M. (2002). Cultural assimilation of the immigrants and societal integration in France. *The International Scope Review*, 4(7), 134-140
- Phinney, J. (1990). Ethnic identity in adolescents and adults : Review of research. *Psychological Bulletin*, 108 (3) : 499-514.
- Ward, C. (2013). Probing identity, integration and adaptation : Big questions, little answers. *International Journal of Intercultural Relations*, 37 (4) : 391-404.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.